

## ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

**Esas Sayısı:1964/21**

**Karar Sayısı:1967/11**

**Karar günü:11/5/1967**

**Resmi Gazete tarih/sayı:16.3.1968/12850**

İptal dâvası açan : Cumhuriyet Senatosunun 42 üyesi.

İptal dâvasının konusu : 24/1/1964 günlü ve 11615 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Yasama Meclisleri Dış Münasebetlerinin Düzenlenmesi hakkındaki 378 sayılı ve 16/1/1964 günlü Kanunun 1. maddesinin, 5. maddesinin ikinci ve 6. maddesinin üçüncü fıkralarının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüş ve Anayasa'nın 149. ve 150. maddelerine dayanılarak iptalleri istenilmiştir.

### I. İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi gereğince 28/4/1964 gününde yapılan ilk incelemede iptal dâvasının Mahkeme Genel Sekreterliğince 17/7/1964 gününde kaleme havale edilen 16/4/1964 günlü dilekçe ile ve Yasada yazılı süre içinde açıldığı görülmüş ancak dilekçeye bağlı imza listesinin başında (378 sayılı Kanunun iptalini isteyen Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi üyelerine ait liste.) diye yazılı olduğu halde imza sahiplerinden her birinin hangi Yasama Meclisine mensup bulunduğu anlaşılamadığından bu ciheti belirten onanlı bir belgenin o-tuz gün içinde gönderilmesi için dilekçe başında 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 25. maddesinin son fıkrası uyarınca gösterilen Cumhuriyet Senatosunun iki üyesine tebligat yapılmasına oyçokluğu ile karar verilmiştir. O günkü heyete katılan üyelerden Şemsettin Akçoğlu, Şeref Hoccoğlu, Celâlettin Kuralmen ve Hakkı Ketenoğlu ortada 44 sayılı Kanunla belirtilen usule göre açılmış bir dâva bulunmadığından istemin reddi gerektiğini ileri sürerek, bu karara muhalif kalmışlardır.

28/4/1964 günlü karar gereğinin süresi içinde yerine getirildiği ve gönderilen belgeye göre dâvayı açan Cumhuriyet Senatosu üyeler; tutarının (42 kişi) bu Meclisin tam sayısının altıda birinin üstünde olduğu anlaşıldığından Anayasa'nın 149. ve 150. ve 44 sayılı Kanununun 21., 22., 25. ve 26. maddelerine uygun bulunan dâvanın esasının incelenmesi 14/5/1964 gününde oybirliği ile kararlaştırılmıştır.

### II. ESASIN İNCELENMESİ :

Dâvanın esasına ilişkin rapor, dâva dilekçesi ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hükümler konuya ilişkin Anayasa hükümleri bunların gerekçeleri ve bunlarla ilgili Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1- Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hükümler :

378 sayılı Kanunun Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hükümleri şöyledir :

(Madde 1- 21 Ocak 1953 tarihli ve 6022 sayılı Kanunla onaylanan 22 Mayıs 1951 tarihli Anlaşma ile değiştirilmiş 12 Aralık 1949 tarihli ve 5456 sayılı Kanunla onaylanan 5 Mayıs 1949 tarihli Avrupa Konseyi statüsünün 25. ve 26. maddeleri gereğince, Avrupa Konseyi Danışma Meclisine ve diğer milletlerarası anlaşmalar uyarınca kurulup bir milletlerarası hukuk tüzel kişisinin organı niteliğini taşıyan veya taşımayan ve Yasama organlarının üyelerinden kurulan milletlerarası kurullara katılacak Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri mensup oldukları siyasi partinin Türkiye

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

Büyük Millet Meclisi Gurubu tarafından aday gösterilirler. Bu adaylar Cumhuriyet Senatosu Üyesi iseler Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun; milletvekili iseler Millet Meclisi Genel Kurulunun bilgisine ilgili Meclisin Başkanlığına sunulmakla seçilmiş sayılırlar.

Her bir siyasî parti gurubuna ve siyasî parti gurubu mensubu olmayanlara düşen sayı bunların -boş üyelikler hariç- Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı üye tam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre, Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tesbit edilir; siyasî parti mensuplarının öncelik hakları her halde saklıdır. Bu sayı ve oranlara siyasî parti gurupları ve siyasi parti gurubu mensubu olmayanlar, ilânından itibaren üç gün içinde itiraz edebilirler. Bu itirazlar, aynı Divan tarafından kesin olarak karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında siyasi parti grubu mensubu olmayan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ayrılmış olan sayının Cumhuriyet Senatosu Üyeleriyle milletvekilleri arasında bölüşülmesi, Birleşik Toplantıda mevcut siyasi parti grubu mensubu olmayanlardan Cumhuriyet Senatosu üyesi olanların ve milletvekili olanların sayılarının ayrı ayrı birleşik toplantıdaki siyasî parti grubu mensubu olmayanların toplamına nispet edilmesiyle bulunacak yüzde oranlarının, bunlar için ayrılmış olan sayıya uygulanması suretiyle olur. Siyasî parti grubu mensubu olmayanların seçimi mensubu oldukları Yasama Meclisinde yapılır. Bu seçim için adayların nasıl gösterileceği ve seçimin nasıl yapılacağı her bir Yasama Meclisinin kendi içtüzüğüyle düzenlenir.

1 inci fıkrada söz konusu Avrupa Konseyi Danışma Meclisi ye diğer kurulların yedek üyelikleri içinde yukarıdaki fıkralar uyarınca seçim yapılır. Aynı siyasî parti gurubuna mensup bir asıl üyenin yerini ancak aynı guruba mensup bir yedek üye ve siyasî parti gurubu mensubu olmayan bir asıl üyenin yerini de ancak aynı vasıftaki bir yedek üye alabilir; son fıkra uyarınca yapılmış olan feragatler saklıdır.

Bir siyasî parti grubunun veya siyasî parti grubu mensubu olmayanların kendilerine düşen asıl veya yedek üyeliklerden bir diğer siyasî parti grubu veya siyasî parti grubu mensubu olmıyan belli bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyesi lehine, seçim sonuçları kesinleşmeden önce feragat etmesi mümkündür.

(Madde 5- fıkra 2 : Davete uyulacaksa 1. madde uyarınca seçim yapılır.)

(Madde 6- fıkra 3 : 1, ve 2, maddeler gereğince yapılacak seçimlerde siyasî parti gruplarına ayrılan yerler herhalde saklıdır.)

2- Davacının gerekçesi özeti : Dâvanın gerekçesi özeti şöyledir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına göre birbirinden kesin olarak ayrı ye tamamen müstakil iki Yasama Meclisi vardır. Her iki Meclisin üyeleri için ayrı ayrı seçilme yeterliği ve ayrı süreler tesbit edilmiş; Meclislere birbirinden farklı bünyeler ve yetkiler tanınmış, her Meclisin kendi içtüzüğüne göre çalışma ve kolluk işlerini kendi başkanları eliyle bizzat düzenleyip yürütmesi hükme bağlanmış ve iki meclisin ancak sayılı hallerde bir araya gelmesine cevaz verilmiştir.

Anayasa'daki her iki meclis üyelerine yasa teklif etme hakkım veren, meclis soruşturmasının her iki meclisten eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulu bir komisyonca yürütüleceğini açıklayan, Millet Meclisinden gelen metinlerde Cumhuriyet Senatosunca yapılacak değişikliklerin Millet Meclisince benimsenmemesi halinde kurulacak karma komisyonun her iki Meclisin; ilgili komisyonlarında alınacak eşit sayıdaki üyelerden meydana getirilmesini öngören; Cumhuriyet Senatosunda reddedilen metinlerin Millet Meclisinde kabul edilmesi için aynı karar nisabını şart koşan hükümler Anayasa'nın her iki Meclisi birbirine eşit tuttuğunu açıkça gösterir.

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan ayrı ve bunların üstünde Türkiye Büyük Millet Meclisi adıyla bir organ yoktur. Anayasa'da bu devim yasama organları, parlamento veya birleşik toplantı anlamlarında kullanıla gelmiştir. Oysa dâva konusu Yasa Türkiye Büyük Millet Meclisi deyimine ayrı ve üstün bir organın niteliği tanımakta; Cumhuriyet Senatosunu birleşik toplantının kalabalığı içinde eriterek kişiliğini yitirmekte ve kendisini yabancı bir Başkanlık Divanının vesayeti altına sokmaktadır. Böyle bir anlayış yerleşirse Cumhuriyet Senatosunun önemi gittikçe azalacak ve tek Meclis sisteminin tehlikeleri belirecektir.

Öte yandan Cumhuriyet Senatosu tam sayısına göre meydana gelen tarafsız üyelerin belirli orantısı birleşik toplantının 635 kişilik tam sayısı karşısında çok aşağıya düşmekte ve Anayasa'nın kurduğu denge böylece bozulmaktadır. Aynı Kanununun 6. maddesinin dâva konusu üçüncü fıkrası hükmü ise son uygulamada Avrupa Danışma Konseyine bağımsızların katılmasını engellemiştir. 378 sayılı Kanunun öngördüğü sistem, partilerin temsil edilme imkânını daha da arttırırken bağımsızları partilerin vesayet ve tahakkümü altına sokmaktadır. Oysa, Anayasa, partilerin muhtemel olumsuz etkilerini bağımsızlarla önlemeği düşünerek Senatoya tabii ve Cumhurbaşkanlığınca seçilen üyeler sokmuştur.

Dâva konusu hükümler bu bakımlardan Anayasa'ya aykırıdır.

3- Kanunun uygulanma durumu :

Esasın görüşülmesine geçilirken kimi üyeler 378 sayılı Kanununun uygulama durumunun ve bu arada Kanunun hükümleri uyarınca siyasî partilere mensup olan ve olmayan Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi üyeleri kontenjanlarının bu kontenjanlara göre temsilcilerin ne şekilde tesbit edildiğinin, bu tesbitlere karşı bu güne dek itiraz olmuşsa niteliğinin ve sonucunun Millet Meclisi Başkanlığından sorulması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Bir yasa hükmünün Anayasa'ya aykırı bulunup bulunmadığını tayinde o yasanın uygulama yönünün etkisi olabileceği düşünülemez. Bu nedenle söz konusu hususların sorulmasına yer olmadığına üyelerden Salim Başol, Feyzullah Uslu, Celâlettin Kuralmen, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş ve Muhittin Gürün'ün muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

4- Dâva konusu hükümlerin tartışılması :

a) 1. madde : Avrupa Konseyi Danışma meclisine ve yasama organları üyelerinden kurulan öteki milletlerarası kurullara katılacak kimselerin ayrılmasından bu maddenin başlıca hükümleriyle öngörülen usul şöyledir : Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı üye tamsayısına her bir siyasî parti gurubunun ve siyasî parti mensubu olmayanların müşterek toplantı içindeki sayılan nisbet edilerek her gruba düşecek üye sayısı bulunur. Bu işi Millet Meclisi Başkanlık Divanı görür. İtirazlar aynı Divanca kesin olarak karara bağlanır. Her siyasî partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Gurubu milletlerarası toplantılara katılmak üzere, kendine düşen sayıda kendine mensup Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından aday gösterir. Bu adaylar, mensup buldukları Yasama Meclisi Genel Kurulu'nun bilgisine o meclis Başkanlığınca sunulmakla seçilmiş sayılırlar. Partisiz olanlar ise hangi yasama meclisinden iseler o meclisçe seçilirler. Siyasî parti gruplarının öncelik hakları her halde saklıdır.

Bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olup olmadığını ortaya çıkarmak için Türk Parlamentosunun kuruluş özelliklerini gözönünde bulundurmak gerekir. Türkiye'de parlamento, Anayasa deyiimiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi, iki meclislidir : Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu. (Anayasa : Madde 63). Bunlar bünye ve işleyiş bakımından açık ve seçik olarak birbirinden ayrı, her biri kendi alanında bağımsız kuruluşlardır. Aralarındaki tek bağlantı

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

Anayasa'nın açıkladığı belli ve sınırlı hallerde birlikte toplanmaktan ibarettir (66/2., 90., 92/Son, 95., 99. 124. maddelerde olduğu gibi).

Her iki meclis arasındaki farklar şöylece özetlenebilir : Millet vekili seçilebilmek için otuz yaşını doldurmak ve Türkçe okuyup yazma bilmek yetmektedir. (Madde 68.) Millet Meclisi, hepsi genel oyla seçilen 450 Milletvekilinden kurulur. (Madde 67.) Süresi 4 yıldır. (Madde 69.) Gensoru ve Bakanları veya Bakanlar Kurulunu düşürme yetkisi vardır. (Madde 89.)" Cumhurbaşkanı belirli şartlar altında milletvekili seçimlerinin yenilenmesine, bir başka deyimle, Millet Meclisinin feshine karar verebilir. (Madde 108.)

Cumhuriyet Senatosuna gelince : Buraya üye olabilmek için kırk yaşını doldurmak ve yüksek öğrenim yapmış bulunmak şarttır. Madde 72.) Cumhuriyet Senatosu genel oyla seçilen 150. Cumhurbaşkanı seçilen 15 üyeden bir de Anayasa'nın 70. maddesinde belirtilen tabii üyelere kurulur. Süresi 6 yıldır (Madde 73.) Gensoru ve Bakanları düşürme yetkisi yoktur. Cumhurbaşkanlığınca seçimleri yenilenemez. Her Meclis kendi içtüzüğünü yine kendisi yapar ve çalışmalarını ona göre yürütür. Her Meclisin kolluk işlerini kendi başkanı düzenler ve yürütür (Madde 85.)

Böylece birbirlerinden farklı ve ayrı hüviyetleri Anayasa hükümleriyle beliren iki yasama meclisinin de Türkiye Büyük Millet Meclisinin dış münasebetlerinde temsil edilmeleri gereklidir. Oysa dâva konusu 1. madde üçüncü ve dördüncü fıkralarıyla partizimlere ayrılan üyeliklerin Cumhuriyet Senatosu üyeleriyle milletvekilleri arasında bölüşülmesini öngördüğü halde, siyasî parti mensupları için böyle bir ayırım gözetmemiş ve işi binnetice siyasî parti gruplarının takdirine bırakmıştır. Bu duruma göre dış münasebetlerde Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil edecek kurulun iki yasama meclisinin yalnız birisinin üyelerinden meydana gelmesi her zaman için ihtimal ve imkân içindedir. 1. madde her iki meclisin de temsilini mutlak şekilde sağlayacak bir hükümden yoksundur. Bu bakımdan Anayasa'ya aykırı olan maddenin iptali gerekir. Üyelerden İhsan Keçecioğlu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Fazıl Ulu ocak, Halit ZARBUN ve Lûtfi Ömerbaş bu görüşe katılmamışlardır.

İptal yönünde ey kullananlardan Salim Başol, Avni Givda, İhsan Ecemiş ve Recai Seçkin inceleme konusu 1. maddenin, yasama meclislerinin Anayasa'nın öngörmediği bir konu için birleşik olarak toplanabilecekleri sonucunu doğuran bir ilkeyi benimsemesi bakımından da Anayasa'ya aykırı bulunduğu ve kararda bu gerekçeye de dayanılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Gerçekten Anayasa'nın 63. maddesine göre meclisler ancak Anayasa'da gösterilen hallerde birlikte toplanır. Dış münasebetlerde Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil edecek üyelerin seçimi işi Anayasa'da gösterilen hallerden değildir. Ancak dâva konusu 1. madde de bu konuda bir birleşik toplantıyı öngörmüş bulunmaktadır. Burada birleşik toplantı tam sayısı ve siyasî parti guruplarıyla partizim üyelerin bu tam sayı içindeki yüzde oranları bir ölçü olarak ele alınmıştır. Birleşik toplantıya değil, siyasî partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi guruplarına görev verilmiştir. Şu duruma göre bu yönden de Anayasa'ya aykırılık bulunduğu yolundaki görüşü benimsemek mümkün değildir.

Öte yandan yine iptal yönünde oy kullananlardan Avni Givda, İhsan Ecemiş ve Recai Seçkin 1. maddenin temsilci üyelerin tesbitinde yasama meclislerine seçim yapma imkânı vermemesi bakımından da Anayasa'ya aykırı bulunduğunu ve kararda ayrıca bu gerekçeye de dayanılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. İnceleme konusu hüküm, bir yasama görevinin yerine getirilmesi ile ilgili olmayıp meclisleri temsil edecek heyetlerdeki siyasî partiler adaylarının tesbiti ereğini taşıyan idarî nitelikte bir işlemi öngördüğüne ve siyasî partilerin adaylarını parti guruplarına seçtirmekte zorunlu bulunduğuna göre bu nitelikteki bir işlemin yasama meclislerince karara bağlanmamasında Anayasa'ya aykırı bir yön düşünülemez.

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

Yukarıda açıklanan nedenlerle çoğunluk, tek gerekçe ile yetinilmesi uygun olacağı sonucuna varmıştır.

b) 5. maddesinin ikinci fıkrası : Bu fıkra yabancı parlâmentolardan gelen resmî ziyaret davetlerine uyulacaksa 1. madde uyarınca seçim yapılmasını öngörmektedir. Başlı başına yeni kural koyan bir hüküm değildir. 1. maddede öngörüülecek usule gönderme yapmaktadır. 1. madde ise iptal edildiğine göre bu fıkranın işi yeniden düzenlenecek maddeye uyulmasını sağlamaktan ibarettir. Bu niteliği ile de Anayasa'ya aykırı bir yönü yoktur. Dâvanın 5. maddenin ikinci fıkrasını kapsayan bölümünün reddi gerekir. Üyelerden Salim Başol, Feyzullah Uslu, İhsan Ecemiş Recai Seçkin, Ziya Önel ve Muhittin Gürün bu görüşe katılmamışlardır.

c) 6. maddenin üçüncü fıkrası : Bu fıkroda Kanunun 1. ve 2. maddeleri gereğince yapılacak seçimlerde siyasî parti gruplarına ayrılan yerlerin her halde saklı olduğu açıklanmaktadır, 1. maddede de; siyasî parti gruplarının öncelik haklarını saklı tutan böyle bir hüküm vardır.

Anayasa (Madde 56/3) siyasî partileri ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olarak kabul etmiştir. Meclislerin içtüzüklerinin bile siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenmesi yine Anayasa'nın bir hükmü gereğidir (Madde 85/2.)

Yaşatma meclislerinin dış münasebetlerde temsil edilmesi belli başlı meclis faaliyetlerinden biri sayılmak gerekir. Böyle bir faaliyette siyasî parti gruplarına ayrılan yerlere öncelik tanınması ve partisiz üyelerin daha alt sıraya alınması durumunun, yukarıda değinilen hükümler karşısında, Anayasa'ya aykırılığı düşünülemez. Tam tersine inceleme konusu fıkra Anayasa hükümlerinin gereği ve sonucudur. Fıkradaki 1. maddeye gönderme yapan bölüm başlı başına kural koyan bir hüküm değildir. 378 sayılı Kanunda seçimlerin yeri 1. ve 2. maddeler olduğuna göre fıkroda seçimlerden söz edilirken zorunlu olarak 1. maddeye de değinilmiştir.

Özetlenecek olursa : 6. maddenin üçüncü fıkrasında her iki bakımdan da Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır. Dâvanın bu hükme yönelen bölümünün de reddi gerekir. Üyelerden Salim Başol, Feyzullah Uslu, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin ve Muhittin Gürün aynı fıkroda yer alan ve Kanunun birinci maddesine atıf yapan hükmün iptali gerektiğini ileri sürerek bu görüşe katılmamışlardır.

5- İptal kararını yürürlük tarihi :

İptal edilen 1. madde 378 sayılı Kanunun belli başlı hükümlerini kapsamaktadır. Hemen yürürlükten kalkması bir boşluk meydana getirecek ve yeni bir yasama işlemine kadar aksamalara yol açabilecektir. Bu nedenle ve Anayasa'nın 152. ve 44 sayılı Kanunun 50. maddeleri uyarınca iptal kararının 9 Kasım 1967 tarihinde yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür. Üyelerden Fazıl Uluocak, Avni Givda, Muhittin Taylan ve Recai Seçkin bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ :

1- 378 sayılı ve 16/1/1964 günlü Kanunun 1. maddesinin, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline; Üyelerden İhsan Keçecioglu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak, Halit Zarbun ve Lûtfi Ömerbaş'ın muhalefetiyle ve oyçokluğu ile;

2- Aynı Kanunun 5. maddesinin ikinci fıkrası Anayasa'ya aylan bulunmadığından dâvanın bu hükme yönelen bölümünün reddine; Üyelerden Salim Başol, Feyzullah Uslu, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ziya Önel ve Muhittin Gürün'ün muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile;

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

3- Aynı Kanununun 6. maddesinin üçüncü fıkrası, Anayasaya aykırı bulunmadığından dâvanın bu hükme yönelen bölümünün reddine; Üye^ lerden Salim Başol, Fevzullah Uslu, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin ve Muhittin Gürün'ün muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile;

4- İptal kararının 9 Kasım 1967 gününde yürürlüğe girmesine üyelerden Fazıl Uluocak, Avni Givda, Muhittin Taylan ve Recai Seçkin'in muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile;

11/5/1967 gününde Anayasa'nın 149., 150., ve 152. maddeleri gereğince karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye	Üye
İbrahim Senil	Lütfi Ömerbaş	İhsan Keçecioglu	Salim Başol

Üye	Üye	Üye	Üye
Fevzullah Uslu	Fazlı Öztan	Celâlettin Kuralmen	Fazıl Uluocak

Üye	Üye	Üye	Üye
Avni Givda	Muhittin Taylan	İhsan Ecemiş	Recai seçkin

Üye	Üye	Üye
Halit Zarbun	Ziya Önel	Muhittin Gürün

### **MUHALEFET ŞERHİ**

1- 378 sayılı Kanunun birinci maddesinde : Parti mensubu olmayanlara ayrılan üyeliklerin Cumhuriyet Senatosu üyeleriyle Milletvekilleri arasında bölüşülmesi öngörüldüğü halde siyasî parti mensupları için böyle bir hüküm konmamış olmasının Anayasa ile çelişen bir yönü yoktur. Çünkü Anayasa'da T.B.M. Meclisinin Dış münasebetlerinde temsili konusu ile ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan Kanun Koyucunun siyasî parti mensupları için böyle bir ayırım gözetmemiş ve işin siyasî parti gruplarının takdirine bırakmış olması Anayasa'ya aykırı düşmez.

2- Aday gösterme işlemi, siyasî partinin müşterek grubu tarafından yapılacağına göre o partinin her iki mecliste bulunan üyelerinin seçilmeleri imkânı sağlanmış olmaktadır. Dış münasebetlerde her meclisin ayrı ayrı değil T.B.M. Meclisinin temsili söz konusudur. Bu sebeple maddenin getirdiği seçim sisteminin her iki meclisin temsilini mutlak şekilde sağlayacak bir

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

hükümden yoksun bulunduğundan söz edilerek Anayasa'ya aykırı olduğunu kabul etmenin, yerinde olmadığı görüşündeyim.

Yukarıda gösterilen nedenlerle 378 sayılı Kanunun birinci maddesinin iptaline ilişkin karara muhalifiz.

Üye  
İhsan Keçecioglu

Yukarıda açıklanan düşüncelere katılmakta olduğumuzdan "378" sayılı Kanunun "1" inci maddesinin iptaline muhalifiz.

Üye  
Fazıl Uluocak

Üye  
Fazlı Öztan

Üye  
Celâlettin Kuralmen

Üye  
Lütfi Ömerbaş

Üye  
Halit ZARBUN

### **MUHALEFET ŞERHİ**

1- Bir kanun hükmünün Anayasa'ya uygun olup olmadığı konusunda yanlışsız bir sonuca varabilmek için uygulamalar da dahil olmak üzere araştırmanın bütün yönlerine yöneltilmesini zorunlu görmekteyiz.

Bu dâvada kanunun uygulama şekilleri hakkında bilgi toplanmasına lüzum görülmemek suretile incelemenin gereği gibi yapılması önlenmiş ve elde mevcut bilgilerin ışığı altında oy kullanma zorunluğu hasıl olmuştur.

Bu sebeple incelemede uygulanan bu usulü uygun bulmuyoruz.

2- Yukarıdaki karar ile Kanunun 1. maddesi (Yasama meclislerinin her ikisinin de temsil edilmelerini mutlak şekilde sağlamayıp, Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil edecek kurulun bu meclislerden yalnız birisinin üyelerinden kurulabilmesine imkân vermesi bakımından) Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmiş bulunmaktadır.

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

Kanun 5. maddesi ise, yabancı parlâmentolardan yapılan resmî ziyaret davetlerine uyup uymamak konusunda ne suretle işlem yapılacağını belirttiikten sonra iptali istenen ikinci fıkrasında :

(Davete uyulacaksa, 1. madde uyarınca seçim yapılır.) demek suretile, Anayasa'ya aykırılığı kararda belirtilen 1 inci madde hükmünün uygulanacağı esasını koymaktadır.

Bu halile söz konusu hükmün, bağlı olduğu 1. madde hükmü ile birlikte Anayasa'ya aykırı bulunduğu meydanda olduğundan İptal edilmesi de zorunludur.

Gerçek durum böyle olduğu halde, söz konusu 1. madde ile 5. maddenin ikinci fıkrası hükümlerinin birbiriyle olan sıkı bağlantıları gözönünde tutulmayarak ayrı hükümlermiş gibi değerlendirilmeleri ve 1. maddenin iptal edilmiş olması nedeniyle 5. maddenin ikinci fıkrası hükmünün, 1. madde yerine ileride düzenlenecek hükme uyulmasını sağlamaktan ibaret olan yeni bir nitelik kazandığının söz konusu edilerek iptal dışı bırakılması doğru değildir.

Zira, iptal edilen 1. madde yerine yasa koyucunun, ileride, ne nitelikte bir düzenleme yapacağını, bu düzenlemenin başka yönlerden Anayasa'ya aykırı yeni bir takım hükümler getirip getirmeyeceğinin bugünden bilinmesi mümkün olmadığından, böyle belirsiz bir durumda uygulanacağı gerekçesile bir hükmün ayakta tutulmasındaki sakınca ortadadır.

Diğer taraftan, bu gönderme fıkrası ile, 1. madde hükmünün olduğu gibi 5. madde içine aktarılmış sayılması ve bu bakımdan da iptal edilmiş olmasına rağmen, 5. maddenin iptal dışı bırakılan söz konusu fıkrasına dayanılarak, uygulanması cihetine gidilmesi gerektiği gibi düşüncelere yer verilerek tatbikatta karışıklığa sebep olunması da hatıra gelebilir.

Kaldiki, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı Kanununun 28. maddesi, müracaatın, bir kanunun sadece belirli .madde ve hükümlerine karşı yapılmış olması halinde bile, şayet bu belirli madde veya hükümlerin iptali, Kanunun diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanamaması sonucunu doğuruyorsa, Mahkememize Kanunun bahis konusu diğer hükümlerinin veya tamamının iptali yetkisini de vermektedir.

Bu dâvada da 1. madde iptal edildiğine göre 5. maddenin ikinci Fıkrasındaki bu maddeye yapılan gönderme hükmünün de uygulanamaması sonucunun doğduğu açıktır.

Bu duruma göre, hakkında müracaat olması bile, yukarıki nedenle iptali uygun olacak bir hükmün, bu dâvada açık bir şekilde iptali istenmiş olmasına rağmen iptal edilmemesi yerinde değildir.

3- Kanunun 6. maddesinin iptali istenen son fıkrasında : 1 ve 2. maddeler gereğince yapılacak seçimlerde siyasî parti gruplarına ayrılan yerler her halde saklıdır.)

Denilmek suretile, Anayasa'ya aykırılığı sabit olmuş bulunan 1. madde hükmüne ve o maddeye göre yapılacak seçime gönderme yapılmaktadır.

Buna göre, fıkranın 1. maddeye gönderme yapan hükmü, yukarıda sözü edilen 5. maddenin ikinci fıkrası hükmü ile aynı nitelikte olduğundan, o fıkraya ilişkin olarak yukarıda açıklanmış bulunan nedenlerle bu fıkra da yer alan 1. maddeye gönderme hükmünün de iptali gerekmektedir.

Bu sebeplerle kararın, 378 sayılı Kanunun 5. maddesinin ikinci ve 6. maddesinin son fıkralarına ilişkin olan kısımlarına muhalifiz.



Üye

Muhittin Gürün

Sayın Muhittin Gürünün E : 1964/21 K : 1967/11 sayılı karara ilişkin muhalefet yazısına katılıyoruz.

Üye

İhsan Ecemiş

### **MUHALEFET ŞERHİ**

1- a) Anayasa, Cumhuriyet Senatosunun ve Millet Meclisinin ancak Anayasa'da gösterilen hallerde birlikte toplanmasına cevaz vermiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bileşik toplantısı için Millet Meclisi Başkanlık Divanını görevlendirmiştir. (Anayasa Madde 63 ve 84). Birleşik toplantı tamsayısı ve Millet Meclisi Başkanlık Divanının Cumhuriyet Senatosu üyeleri üzerinde söz sahibi olması sadece birleşik toplantı yapılması durumunda ve bu da tâbi Anayasa'da gösterilen haller de düşünülebilir. 378 sayılı ve 16/1/1964 günlü Yasa'nın dâva konusu 1. maddesi, yasama meclislerinin dış münasebetleri için temsilci seçilme si konusunda birleşik toplantı öngörmemekle birlikte birleşik toplantı tamsayısını ölçü olarak almak; siyasî parti gruplarına ve partiszilere düşecek temsilci sayısının tesbitini ve yapılacak itirazların kesin olarak karara bağlanmasını Millet Meclisi Başkanlık Divanına bırakmak yoluyla, Anayasa'da gösterilmiş haller dışında kalan konuyu düzenleyecek ilkeyi bir birleşik toplantı varsayımı üzerine oturtmuştur. Böyle bir tutumun Anayasa'ya aykırılığı apaçıktır.

Öte yandan 1. maddenin düzenlenmesinde yasa koyucunun bir birleşik toplantı varsayımından yola çıkmadığını düşünerek Millet Meclisi

Başkanlık Divanının, ancak Anayasa'nın birleşik toplantılar için öngördüğü müşterek başkanlık yetkisini genişletip şunullendiren hükmü yalnızca ele alsak bunun dahi ortaya başlı basma bir Anayasa'ya aykırılık durumu çıkardığını kolaylıkla görürüz.

b) Dâva konusu madde yasama meclislerine kendilerini dış memleketlerde temsil edecek kimseleri, bu kimseler siyasî parti mensubu iseler, seçmek yetkisini tanımamaktadır. Maddede siyasî parti gruplarının gösterecekleri adayların mensup buldukları yasama meclisinin genel kuruluna bildirilmesiyle seçilmiş sayılacakları hükmü vardır. Haklarında bu işlem yapılan kimseler grupların aday olmaktan çıkacak; yasama meclislerinin dış münasebetlerdeki temsilcileri niteliğini kazanacaktır. Adaylar kendi gruplarınca seçilmiş bile olsalar, ilgili yasama meclisinin bu yolla temsilcileri hakkındaki oyunu ve iradesini açıklamış bulunduğu düşünmeğe imkân yoktur. Bir yasama meclisinin kendi temsilcisini seçmemesi durumunu ise demokratik hukuk devleti kavramı ile bağdaştırırlayız. Öte yandan işlemin yasama görevi dışında kalması sonucu değiştiremez. Kaldı ki bu güne kadar T. B. M. M. nin yasama görevi dışındaki bir çok işleri hep yasama meclislerinin oylarıyla yürütülegelmiş ve sonuca bağlanmıştır. Bu bakımlardan da Anayasa'ya aykırılık apaçıktır.

**Esas Sayısı:1964/21**  
**Karar Sayısı:1967/11**

1- Maddenin iptali gerekçesinde yukarıda açıklanan nedenlere de dayanılması gerekir.

2- 378 sayılı Yasa yürürlüğe girmezden önce de Türkiye Büyük Millet Meclisinin dış münasebetleri vardı. Bunları kendi karar ve gelenekleriyle düzenliyordu. Onun için, 1, maddenin iptali boşluk meydana getirmiş değildir. Anayasa'ya aykırılığı sabit olmuş bir hükmün daha altı ay yürürlükte kalmasını gerekli kılacak başka bir neden de voltur.

1964/21-1967/11 sayılı ve 11/5/1967 günlü karara bu bakımlardan karşıyız.

Üye

Avni Givda

Yukarıki muhalefet yazısının 2. bendindeki düşünceye katılıyorum.

Üye

Muhittin Tayları

İptal kararının yürürlük tarihine ilişkin yukarıda 2. bentte yazılı düşünceye katılıyorum.

Üye

Fazıl Uluocak

### **KARŞI OY YAZISI**

1- Yasama meclislerinin dış ilişkilerinin düzenlenmesi ereğiyle konulmuş bulunan Yasanın 1. maddesinin iptali nedeni olarak sayın Üye Avni Givda'nın (Muhalefet şerhi) nin 1. bendinde yazılı yönlerde dahi orada açıklanan gerekçelerle, dayanılmamış olmasının yanlış olduğunu düşünmekte ve çoğunluğun gerekçesini bu bakımdan eksik görmekteyim.

2- Sayın üye Muhittin Gürün'ün (Muhalefet şerhi) nin 2. ve 3. bentlerinde yazılı gerekçelerle sayın Üye Avni Givda'nın (Muhalefet şerhi) nin 2. bendinde yazılı gerekçelere katılıyorum ve bundan ötürü çoğunluk kararının söz konusu bentlerde anılan bölümlerine karşıyım.

Üye

Recai Seçkin